

תוכן העניינים

עמוד

מבוא.....	3
סקירת ספרות.....	3
שאלת ושיטת המחקר.....	9
ניתוח סצנות.....	10
דיון.....	11
מקורות.....	13

מבוא

סטריאוטיפים הם דימוי של דמויות, פרטים, עדות או עמים, שנמצאות במחשבת מישוהו שמשליך עליהם את רעיונותיו כפי שהם נמצאים בראשו ובמחשבתו, ומתוארת אצלו את העולם האנושי והחברתי בצורה שתואמת את הערכים והאמונות שלו. זהו חלק בלתי נפרד ובלתי נמנע מהחשיבה האנושית.

על ידי סטריאוטיפים יכול אדם לארגן את כל המידע שיש לו ולסווג מידע חדש שהוא קולט באופן מהיר, כך שהם בעצם משמשים כמגירות. יש כמובן קבוצות אנשים ולא רק אדם בודד, שיש להם סטריאוטיפים על אנשים בודדים או קבוצות אחרות. אלו דברים משותפים לקהילות מסוימות של אנשים. הן מהוות בסיס משותף לתפיסת עולם מסוימת שמושלכת על אחרים.

עבודה זו בוחנת את הסטריאוטיפ המזרחי כפי שהוא משתקף בסדרת הטלוויזיה שעת נעילה שהוקרנה בחורף 2020/21 בישראל. סמיכותה של מלחמת יום כיפור (1973) להפגנות הפנתרים השחורים (1972), אוכלוסיה מזרחית שחשה פגועה, הביאה את יצרי הסדרה להכניס לתוכה טיפוסים אלו ולהציג אותם בדרך מסוימת, כפי שאראה בעבודה זו.

סקירת ספרות

ניתוחי תוכן של סדרות טלוויזיה מצאו כי תוכניות גיבורי-על בתקשורת מציגות, כצפוי, סטריאוטיפים מגדריים חזקים של גבריות. עם זאת, מעט מחקרים בחנו את השפעות הצפייה בתוכניות כאלה. נערך מחקר בו השתתפו 134 אמהות לילדים בגיל הרך (ממערב ומצפון-מערב ארצות הברית), שדיווחו על חשיפת גיבורי העל של ילדיהן בתקשורת, במשחק סטריאוטיפי של גברים, משחק נשק ותיווך פעיל של ההורים בתקשורת בשתי נקודות זמן (שנה אחת). התוצאות הראו שבנים צפו בתוכניות גיבורי על בתדירות גבוהה יותר מאשר בנות, כאשר כמעט רבע מהבנים צפו בתוכניות גיבורי על לפחות אחת לשבוע. הניתוחים גילו כי חשיפת גיבורי העל קשורה לרמות גבוהות יותר של משחק גברי סטריאוטיפי בקרב בנים ולרמות גבוהות יותר של משחק נשק אצל בנים ובנות גם בזמן 1 עד זמן 2 (פרק הזמן בין צפייה בשידור אחד לצפייה בשידור הבא), גם לאחר שליטה ברמות של משך הצפייה. גישור פעיל של ההורים לא שלל את ההשפעות הללו, ואף שימש לחיזוק ממצא אחד לנעדרות. באופן ספציפי, בקרב בנות עם חשיפה גבוהה לגיבורי העל, משחק הנשק היה הגבוה ביותר עבור בנות שקיבלו גישור פעיל תכוף. השלכות התוצאות נדונות תוך התמקדות בשאלה האם תוכניות מסוג זה מתאימות מבחינה התפתחותית לילדים בגיל הרך ובשאלה האם לא עלול לפתח בקרבם אלימות. (Smith, 2014).

מחקר אחר נערך עם סטודנטים לתואר ראשון באזור המערב התיכון בארה"ב כדי לבחון את השפעות חיוביות ושליליות פוטנציאליות של תיאורים מגדריים של נשים בסרטי גיבורי על. מחקר זה השתמש במסגרות תיאוריות קוגניטיביות ואובייקטיביזציה לבחינת ניסוי ההשפעות לטווח הקצר של חשיפה לדמויות נשיות המיניות בסרטי גיבורי-על, לגבי אמונות בתפקידן המגדרי של הצופות ובאשר להערכת הגוף והאובייקט העצמי. התוצאות הראו כי חשיפה לתמונות של קורבנות מיניות של נשים בסרטי גיבורי-על הפחיתה את האמונות בסיכוי המגדריות השוויוניות. חשיפה לתמונות המיניות של הגיבורות הביאה להערכת חלק הגוף התחתון. בנוסף, הופיעה השפעה חיובית עם אמונה גדולה יותר בחשיבות יכולת הגוף לתפיסה העצמית של נשים שנחשפו לדמויות גיבורי העל. מחקר זה הדגים השפעות קצרות טווח מצפייה

בתמונות מיניות של נשים בסרטי גיבורי-על וסיפק הבנה משמעותית כיצד ייצוגי מיניות נשים עשויים להשפיע על אמונות הקשורות למגדר וכן על תפיסת ההערכה העצמית והאובייקטיביות של הגוף. (Smith, 2015).

הגדרה של הטלוויזיה היא כנושא מעורר משמעויות ותענוגות, ועם התרבות ההפצה של מגוון משמעויות והנאות מדובר על זה הרבה בחברה. הטלוויזיה כתרבות היא חלק מכריע מהדינאמיקה החברתית שבאמצעותה המבנה החברתי שומר על עצמו בתהליך מתמיד של ייצור והבניית ריבוי משמעויות. הנאות פופולאריות ומחזורם הם חלק ממבנה חברתי זה, כמו גם האמונות והמשמעויות שמתחזקות בקרב אלו שמדברים על כך, על תכניות טלוויזיה ומה הם אומרים לצופים וכך נבנות אמונות ונוצרים סטראוטיפים. (Fiske, 1987).

בישראל עקב היותה מדינה מגוונת מאד בסוגי האוכלוסיות שלה וגם קטנה מאד, יש מקום לדיון מיוחד בתפיסת סטראוטיפים בחברה בה.

העליות הגדולות של שנות ה-50 הכניסו לישראל מאות אלפי עולים מארצות ערב, צפון אפריקה והמזרח התיכון. התערבבות האוכלוסייה של העולים בזו המקומית הגיעה בשנים האחרונות לביטוי בולט בתחומים שונים, ובעיקר בתחום המוזיקה הפופולארית, חברת המפורסמים (סלבס) ותוכניות הטלוויזיה הנצפות ביותר. אם מאמצים מבט על התרבות הפופולארית, עולה שהישראליות החדשה היא מזרחית.

המוזיקה הישראלית הפופולארית, שהייתה מאד "אשכנזית" מתחילת היווסדה ועוד לפני קום המדינה, עם השפעות רוסיות בולטות, עברה מהפך ניכר, והיא היום מבוססת בעיקר במוזיקה מזרחית, או כפי שהיא מכונה ים תיכונית. כך למשל ערוץ 24, ערוץ המוזיקה הישראלי, הוא, למעשה ערוץ מוזיקה ים תיכוני-מזרחי.

אם דנים בדמות של הישראלי הצעיר והפופולארי, רואים כי הם קרובים ודומים למאפיינים המובילים והמקובלים של הישראליות המזרחית.

אין במאמר זה טענה כי אין בישראל אפליה של מזרחים, וגם לא ניסיון לומר כי השתלבותם של מי שמוצאם מזרחי היא מלאה או לא. גם לא בתחום התרבות. אולם מהבדיקה של החוקרים ומהממצאים שמצאו, ניתן לראות כי הנוכחות החיובית של מאפיינים מזרחיים בתרבות הפופולארית בישראל עלתה מאד בשנים האחרונות.

בחינת תרבות פופולארית החברה אפשרית באמצעות התכנים המוצגים בטלוויזיה שלה. בישראל, ניתן לראות שינוי מהותי כאשר בוחנים על פני זמן את ייצוגי הדמויות המופיעות בטלוויזיה. השליטה של דמות האשכנזי הצבר המיתולוגי, מתל אביב או מהקיבוץ הוחלפה בדמותו של הישראלי המזרחי מהפריפריה בתוכניות רבות. או לפחות בדמות בעלת תכונות מזרחיות שהפכו ליותר מוכרות, אהודות ואפילו נחשקות.

בחברה הישראלית קיימות שתי זהויות אתניות מרכזיות: האשכנזית והמזרחית. זה מבוסס על חלוקה גסה שמקורותיה בארץ ממנה באו העולים לישראל. אשכנזים- בדרך כלל, הם יוצאי אירופה וצפון אמריקה, מהן ייחסו את האליטה התרבותית והכלכלית בישראל. מאלה באו אנשי העליות